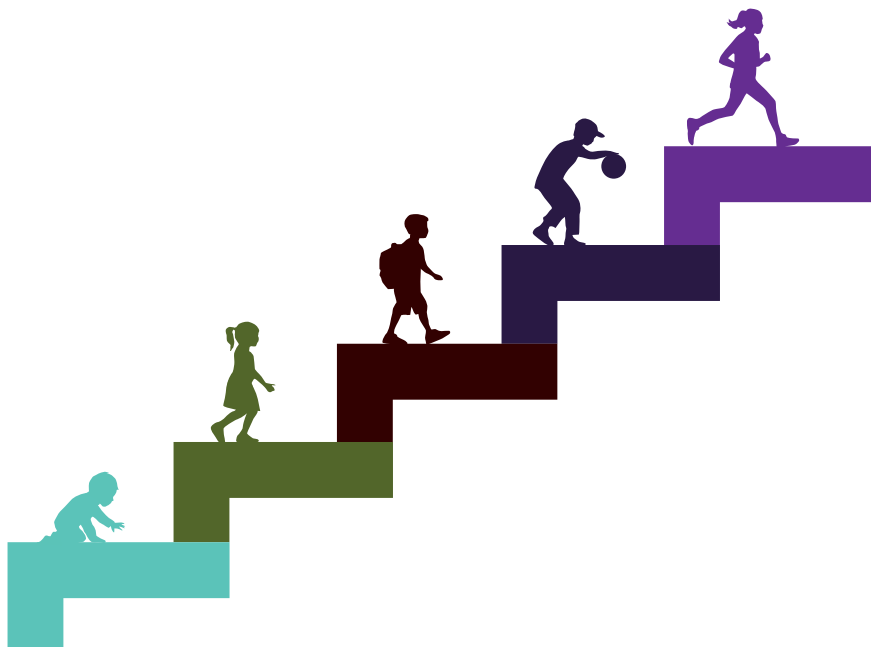

Medborgerskab i hverdagen

fra 0 - 18 år

0 år

18 år

Nutidens Fællesskaber – fremtidens medborgerskab

I et børneperspektiv er essensen i medborgerskab, at alle børn og unge oplever, at de kan være med, de hører til, og de kan gøre en forskel.

Det var tænkningen i det udviklingsarbejde, der beskrives på de følgende sider. Det blev gennemført for næsten 10 år siden, men den bagvedliggende tænkning er stadig relevant for Børn og Unges arbejde: En pædagogisk praksis, som understøtter, at alle børn og unge får konkrete, positive erfaringer med medborgerskab kan hjælpe til, at alle, uanset baggrund, bliver aktive deltagere og kan begå sig som medborgere i hverdagens – og samfundets - fællesskaber med forståelse og respekt for hinanden.

Derfor genoptrykkes pjecen i en forkortet, let redigeret form i sammenhæng med Frivilligheds-året 2018, der bl.a. satte fokus på børn og unge som frivillige medborgere og aktive deltagere i samfundet.

Læs mere i Medborgerskab i børnehøjde ss. 366-382 i 'Pædagogik, Introduktion til Pædagogens grundfaglighed', Systeme 2015, og i pjecen Læringsforløb – Frivillighed og Medborgerskab 0-18 år, Børn og Unge, Aarhus Kommune, 2018.

1. Medborgerskab i børne- og ungehøjde

– Hvorfor, hvad og hvordan?

Grundlæggende handler arbejdet med medborgerskab om at skabe lige muligheder for alle børn, unge og deres forældre for at indgå konstruktivt i og bidrage til fællesskaber, der har værdi i sig selv, og som peger op mod samfundsfællesskabet.

Medborgerskab – hvorfor?

Et demokratisk samfund kommer ikke af sig selv. Samfundsfællesskabet vedligeholdes af den sammenhængskraft, der skabes ved, at alle individer kan deltage som aktive og demokratiske medborgere. Nutidens børn og unge er fremtidens medborgere. Det er nødvendigt for samfundet, at alle oplever, de hører til og kan begå sig som medborgere, og det er et fælles ansvar, at alle opnår lige muligheder for at deltage.

Medborgerskab er også en ret for barnet. FNs Børnekonvention sætter fokus på børns ret til anerkendelse, respekt, deltagelse og ansvar for at bidrage til fællesskabet.

Lovgivningen forpligter dagtilbud, skoler og fritidsområdet til at forberede børn og unge til et demokratisk samfund.

Kort sagt skal alle børn og unge opleve, at de hører til og kan gøre en forskel, og individualisme og fællesskab skal balanceres.

Medborgerskab – hvad?

Institutionerne skal være med til at udvikle medborgerskab på alle alderstrin.

Der arbejdes grundlæggende med de samme dimensioner fra 0-18 år – blot tilpasset de enkelte alderstrin. Medborgerskab indeholder selvværd, spilleregler, fællesskaber, medansvar og medindflydelse.

At arbejde med medborgerskab som en demokratisk proces starter med det lille barn. Indsatsen på hvert alderstrin skal hjælpe barnet til at blive i stand til at tage næste trin.

Som billede på den fælles forståelse af medborgerskab har projektet udviklet Medborgerskabstrappen med trappetrin fra 0-18 år:

Medborgerskabstrappen 0-18 år

0 år

18 år

Medborgerskab – hvordan?

Medborgerskabskompetencer er ikke medfødte – de skal udvikles. Det er vigtigt at tilpasse arbejdet med medborgerskab til barnets alderstrin og udvikling.

Alle børn og unge har ret til og kan deltage som medborgere, men deres forudsætninger kan være vidt forskellige. Ingen må opleve sig som passive tilskuere. Det er vigtigt at indrette dagligdagen, så alle kan være aktive deltagere og få positive, konkrete og praktiske erfaringer med medborgerskab.

Forældrene er også vigtige i arbejdet med medborgerskab. Det handler om inddragelse og medansvar og om at gå i dialog om gensidige forventninger.

” Vi ser det som grundlæggende, at alle forældre uanset baggrund bliver i stand til at indgå i demokratiske processer.

I en institution, der praktiserer medborgerskab, er det synligt:

- at alle børn og unge og (forældre) får redskaber til at deltage, får træning i at deltage og oplever betydning af at deltage som medborgere
- at alle børn og unge oplever medborgerskab som relevant og reelt for deres alderstrin og i deres hverdag

2. Erfaringer fra og inspiration til arbejdet med medborgerskab i hverdagen

I medborgerskabsprojektet har den enkelte institution taget udgangspunkt i en udfordring, man lokalt oplevede som relevant. Det har gjort arbejdet med medborgerskab praksisnært og meningsfuldt i et 0-18 års perspektiv:

” **Vi skal udnytte de unikke muligheder, der er i vuggestuen til at opdrage til hensyn og ansvar.**

” **Vi blev i arbejdet opmærksomme på, at vi udøvede en diskriminering i den måde, vi kommunikerede med nye forældre på.**

Måske er den vigtigste erfaring, at arbejdet med medborgerskab primært handler om ”mentalt flyttee arbejde” – en fælles bevidsthed og et fælles sprog om medborgerskab gør opgaven konkret og synlig i hverdagen.

” **Vi har fået bevidsthed om, hvorledes børnene kan inddrages mere i den daglige praksis og herigennem opleve, hvor godt det er at være en del af et socialt og demokratisk fællesskab.**

” **Vi skal arbejde meget bevidst med medborgerskab. Vise for eleverne, at vi mener det, holde dem fast på, at det er vigtigt, at de bidrager.**

Et pædagogisk serviceeftersyn med medborgerskabs-briller giver ny forståelse og nye vinkler på det, man gør i forvejen – og ofte er det de små ting i hverdagen, der gør den største forskel.

” **Vi ser færre konflikter samt en større grad af hensynsfuldhed, når børnene får øjnene op for hinanden og ser andres behov.**

Den lokale udvikling og afprøvning har synliggjort, at medborgerskabet er i alle dele af institutionens liv og hverdag. På de følgende sider kan man helt kort læse mere om nogle af erfaringerne.

Medborgerskab for de mindste

– Pædagogisk serviceeftersyn i vuggestuen

I Todbjerg Børnehus var de nysgerrige på det første trin på medborgerskabstrappen: Hvad og hvor var medborgerskabet for de mindste? Det gav en erkendelse af, at medborgerskab måske er den vigtigste indsats i vuggestuen, men også den mindst synlige. De besluttede derfor at give sig selv et "pædagogisk serviceeftersyn".

Først satte de ord på medborgerskab i vuggestuen: For de mindste børn handler medborgerskab om medinddragelse, medansvar og det at blive sociale væsener.

Derefter satte de sig for at undersøge, hvor medborgerskabet findes i deres udviklingsplan og læreplaner mv.

Endelig satte de sig for at afdække dagligdagens praksis: Gør vi det, vi siger, vi vil, når vi er sammen med vuggestuens børn?

Med udgangspunkt i et enkelt redskab – et medborgerskabsbarometer – satte de en uge ad gangen fokus på medborgerskab i vuggestuen på forskellige måder: Fx fandt de alle de steder, hvor medborgerskabet "virkede". Det var enkelt at gå til, og det gav personalet øget motivation.

De undersøgte også, hvor medborgerskabet virkede knapt så godt. Det medførte blandt andet, at de store børn nu har fået mere indflydelse på, hvornår de vil spise frokost.

I projektets sidste uge forsøgte personalet at tænke medborgerskab ind i alle deres aktiviteter. Det gav anledning til at spørge sig selv om, hvornår det er vigtigt at give børn medbestemmelse – og hvornår det ikke er.

” For os har den her proces betydet, at vi ikke kan undgå at udøve medborgerskab. Vi tænker på det hele tiden, for det er vigtigt, også for børn i en vuggestue.

Medborgerskab gennem børnehavens fællesskaber

Medborgerskab opstår i fællesskaber gennem samspillet med andre. At udvikle sig til en god medborger handler om at kunne agere konstruktivt i både frivillige og forudbestemte fællesskaber. Derfor skal børnehaven bruge tid på de forskellige fællesskaber

Spørring Børnehus gennemførte et udviklingsarbejde med børnefællesskaber. Fællesskaber afgrænses af dem, vi er, og det, vi laver sammen. Både relationer og aktiviteter kan være frivillige eller forudbestemte – i alt er der afprøvet 4 typer fællesskaber, hvor farvekoder skabte tydelige rammer for børn og voksne:

- Børnegruppen er forudbestemt, aktiviteten er forudbestemt
- Børnegruppen er forudbestemt, aktiviteten vælges af børnene
- Børnegruppen varierer, børnene vælger selv mellem forudbestemte aktiviteter
- Børnegruppen varierer, fordi børnene selv vælger relationer og aktiviteter

Børnehaven ville opnå erfaringer med, hvordan fællesskaberne hver især fremmer sociale kompetencer, hvilke børn der profiterer af hvilke fællesskaber, og hvilken kombination der skaber de bedste forudsætninger hos det enkelte barn for at føle sig som en del af fællesskabet i Spørring Børnehus. Det gav begejstring og udviklede pædagogikken.

Fællesskaberne giver foranderlighed og forskellighed. Børnene profiterer af en tydelig rammesætning. Fx giver det gule fællesskab god mulighed for at arbejde pædagogisk målrettet med børn, der har brug for at styrke deres sociale kompetencer for at finde venner, og i det grønne fællesskab øver børnene sig i demokratiske processer.

For pædagogerne gav medborgerskabsprojektet anledning til refleksion over deres roller i de forskellige fællesskaber, og det har de oplevet som udviklende.

Forældregruppen bakkede op om fællesskabsprojektet og har i evalueringen fortalt, at både de og børnene var glade for fællesskaberne.

” Vi har fået nogle rigtig gode pædagogiske værktøjer, som vil præge børnehaveafdelingen i Spørring Børnehus i mange år frem. Vi er blevet styrket i opfattelsen af, at medborgerskabskompetencer udvikles af, at børn jævnlige sættes i både frivillige og forudbestemte fællesskaber.

Medborgerskab i skolen

– **Klassemødet giver alle børn taletid**

På Lystrup Skole satte de fokus på at give alle elever redskaber til og praktisk træning i at deltage som medborgere.

Hvordan får vi skabt en ramme for, at børn virkelig bliver hørt? Det spørgsmål stillede den pædagogiske leder, Morten Fjord, på Lystrup Skole sig selv.

Svaret blev klassemødet. Klassemødet kom til at omfatte alle klasser på skolen. Det blev elevernes rum for i små sammenhænge at løse hverdagens problemer på demokratisk vis. Med sig havde de en lærer som garant for mødernes struktur og organisering.

” **Klasserne skulle selv formulere, hvor tit og hvordan de ville bruge klassemødet. Men vi kan se, at møderne ofte bliver brugt til at tage fat i sårbare ting, som betyder noget for elevernes trivsel.**

På skolen har det været tydeligt, at det tager tid at opbygge en kultur, der får klassemøderne til at fungere i klasserne. Omvendt har der været en synergi-effekt, fordi alle klasserne har arbejdet med klassemøderne på samme tid.

” **Jeg ser elevernes udbytte som en træning i den demokratiske proces, hvor vi både kan rumme de udadreagerende børn og give de stille børn taletid: De lærer at være uenige på en konstruktiv måde. De lærer at finde kompromisser, og de oplever, at trivsel øges hos den enkelte elev.**

Reel indflydelse i hverdagen

– I Ung i Aarhus

"Det skulle være synligt, at de unge bliver inddraget i den daglige drift og føler, at de har reel indflydelse."

"Hvad forstår I ved medborgerskab i jeres arbejde?" Det var omdrejningspunkt for en stop-op dag for ledere og medarbejdere i fritids-/ungdomstilbud i et FU område.

Det skabte en fælles forståelse af medborgerskab for de unge som brugerinddragelse og medindflydelse. Det blev startskuddet til at eksperimentere med, hvordan man formelt og uformelt kan inddrage unge, så de har reel indflydelse: Hvad motiverer de unge? Hvad skal der til for, at de unge oplever deres deltagelse som relevant? Hvor og hvordan kan de unge "træne" og få reel indflydelse?

Det førte til, at der i alle klubber og på legepladsen i området blev nedsat brugerråd for de 11 – 14 årige. Brugerrådene mødes også på tværs af klubberne, hvor de udveksler erfaringer og inspirerer hinanden. Der lægges også vægt på korte afsluttede projekter. Fx planlægning af sommerlejr og forsøg med, at et brugerråd nedsatte deres eget ansættelsesudvalg i forbindelse med ansættelse af en pædagog. De afholdt deres

egen samtale med ansøgeren og indstillede deres prioritering til det formelle ansættelsesudvalg.

Ungdomsskolen nedsatte et Ambassadørhold bestående af unge fra alle 5 skoler i området. Ambassadørerne er repræsentanter for deres kammerater og formidler og inspirerer deres kammerater til at bruge deres indflydelse i ungdomsskolen. Ambassadørerne har været gennem en uddannelse i kommunikation, samarbejde og formidling, der er planlagt og gennemført ud fra de unges ønsker. Ambassadørerne er også baggrundsgruppe for området repræsentant i Ungebyrådet.

